

บทคัดย่อ (Abstract)

โครงการ รูปแบบและทางเลือกในการฟื้นฟูทรัพยากรประมงลุ่มน้ำหนองหาน อุดรธานี ได้ให้ความสำคัญในการศึกษาบริบทชุมชนในเขตตำบลลุ่มจาน จำนวน 11 หมู่บ้าน ที่อยู่รอบลุ่มน้ำหนองหาน ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางระบบนิเวศน์วิทยา และมีความหลากหลายทางชีวภาพแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการทำการศึกษาวิจัยได้ใช้การรวบรวมข้อมูลแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ใช้กระบวนการเปิดเวทีการประชุมสัมมนา ทั้งกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ ระดมความคิด มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ การฝึกอบรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในการศึกษาค้นหา หาข้อมูลและแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดการฟื้นฟูทรัพยากรประมง จนได้มีการออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนการเฝ้าระวัง ดูแล รักษาทรัพยากรในลุ่มน้ำหนองหานร่วมกัน อันเป็นผลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในลุ่มน้ำ เช่น มีนก ปลา พืช มากขึ้น

การดำเนินการวิจัย ได้รับความร่วมมือจากชุมชนตำบลลุ่มจานเป็นอย่างดี ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งน้ำแห่งนี้ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งอาหารของเขาเอง และจะเป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต ซึ่งชุมชนจะต้องมีวิธีการจัดการตามรูปแบบที่เหมาะสมและเขาเป็นคนเลือกที่จะจัดการตามรูปแบบนั้นๆ กระบวนการในการดำเนินการวิจัยนอกจากจะเสวนาซ้ำๆ ซากๆ บางครั้งอาจจะทำให้เกิดการเบื่อหน่าย แต่เมื่อคิดถึงในอดีต และผลกระทบที่เคยมีต่อลุ่มน้ำหนองหาน ก็เป็นการสรุปบทเรียนอย่างเห็นได้ชัดว่าหากไม่มีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น ในไม่ช้าก็คงจะหมดไป และคงไม่มีอะไรในหนองหานให้ลูกหลานได้ใช้ประโยชน์อีกต่อไปในอนาคต

คณะผู้วิจัยที่มีผู้วิจัยจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัย ได้ดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลที่เกิดจากการศึกษาในชุมชนร่วมถึงบุคคล และชุมชนโดยรอบๆลุ่มน้ำหนองหาน เพราะข้อมูลดังกล่าวเป็นสิ่งที่ชุมชนได้กระทำกันมาหลายชั่วคน รวมถึงสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามในการทำวิจัยครั้งนี้ ทำให้เกิดผลต่อเนื่องในการพัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำหนองหานและยังมีกระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเพื่อศึกษาระบบนิเวศน์และความหลากหลายทางชีวภาพจากการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้จากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนของตนเอง ตลอดจนการทำงานวิจัยในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เพื่อที่จะได้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาให้ลุ่มน้ำหนองหาน ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระดับนานาชาติยังคงอยู่ในความอุดมสมบูรณ์เหมือนในปัจจุบัน